

בעזרת השם יתברך

תשובה בענין מספר חוטי התכלת

יבואר שיש לנהוג כשיטת רש"י ותוספות
להטיל על כל כנף
ב' חוטי לבן וב' חוטי תכלת

מאת

בן ציון אברהם יעקב הלבפשטאם

אבוא בכאן בעזהשית מכח ב' טעמים להורות כדעת רש"י והתוספות בענין מספר חוטי תכלת הראשון דהכי נקטו להלכה הפוסקים והשני שאבאר בזה בעזרת השם יתברך שבדרך זה יוצאים לכל השיטות שאין בדרך זה שום חשש וצד הפסד כלל

הוראת רוב הפוסקים האחרונים אשר על פיהם אנו נוהגים בכל הענינים

שועה"ר סי' י"א ס"א

מצות ציצית בזמן שהיה תכלת מצוי היה מצותן שיקח ב' חוטין צבועין בצבע הנקרא תכלת וב' חוטין שאינן צבועין הנקראים חוטי לבן מפני שאין אנו מצווים לצבען ממילא נשארים בלבנותם ועכשיו שאין לנו תכלת צריך ליקח ב' חוטי לבן במקום ב' חוטי תכלת כו' עכ"ל

וכן בט"ז סי' ט' סק"ג

פי' דמן התורה בעי' למצות ציצית ב' חוטין של לבן וב' חוטין של תכלת ותכלת עמרא היא ואפ"ה פוטר בשל פשתן כו' עכ"ל

ועוד בט"ז סי' י"א ס"ק י"ג בביאורו לדברי המחבר בסעיף י"ב שכ' מנין החוטין בכל כנף ד' כפולים וכו' הט"ז וז"ל ובזמן שהי' תכלת היו עושים ב' מתכלת וב' מלבן והאידינא הוה לבן במקום תכלת עכ"ל

ובמחצית השקל (סי' ט"ו ס"ק א') כ' וז"ל דאנן ס"ל דבזמן דהוי תכלת מצותה ליקח שני חוטין תכלת שהן ד' ראשין וב' חוטין לבן והם ג"כ ד' ראשין אבל הרמב"ם כו' עכ"ל

ובמשנה ברורה בסי' ט' ס"ק ז' כ' דברי הט"ז בסי' זה ס"ק ג' הנ"ל

ועוד במ"ב שם ס"ק י"ד ומן השאר הוא נכבד שבנוגע להלכה כתבו אפי' בזמן דליכא תכלת שהביא מספר ארצות החיים להלכה למעשה בבגד של מינים אחרים דאם עושה ב' חוטים של צמר וב' חוטים של מינו יוצא אליבא דכו"ע והענין הוא שהרב ארצה"ח הביא דעת מהר"ם דבבגד של שאר מינים אינם נפטרים בצמר כי אם אינו מטיל חוטין של מין הבגד אז צריך דוקא צו"פ יחדו ממילא בכדי לצאת דעת זו יש להטיל חוטין של מין הבגד אך הביא עוד דעת בעל העיטור שהביא הרא"ש בהל' ציצית (סי' י"ז) דקי"ל כר"י בן נורי מטיל צמר לבן במקום צמר צבוע תכלת ובכך כ' בארצה"ח דהרוצה לצאת ידי כל הדיעות בטלית של שאר מינים יעשה ב' חוטין צמר וב' חוטין ממינם וכ' דש"ד גם לדעת מהר"ם כי כך הי' מצותו בזמן שהתכלת נוהג שהי' נותן ב' חוטין צמר וב' חוטין ממינם והא דמצריך דוקא מין הבגד היינו רק באותם החוטים הנתונים משום לבן אבל אותם הנתונים במקום תכלת יכולים להיות מצמר וכ' שם דבזה יוצאים לכל הדיעות עכ"ד וכ' עוד דאין זה דומה למה שחשש המחבר (בס"ד) לספיקו של תה"ד דזה דוקא בענף א' מצמר וענף ממינו אבל במטיל ב' חוטי צמר הא גם בזמן תכלת הי' כן עכ"ד הרב

ארצות החיים והמ"ב הסכים עמו הרי בהדיא פסקו להלכה למעשה כרש"י ותוס' דהא אם א"צ אלא חוט אחד של תכלת א"כ לדעת מהר"ם לא היה יכול לתת יותר מחוט אחד של צמר

ואת"ל שלהרמב"ם א"צ להחמיר כ"כ לחוש לשיטת מהר"ם כי הרמב"ם (פ"ג ה"ב) ס"ל דבגדים של שאר מינים פטורים מציצת מה"ת ואין חיובן אלא מדרבנן ובדרבנן א"צ לחוש לכל הספקות ליתא דהא אין שני נדונים האלו תלויים זב"ז והרי הסמ"ג שהביא שני הדיעות במנין החוטין ולא הכריע כמ"ש הב"י פסק כרבא דשאר מינים חייבין בציצת מן התורה וכן שאר המקורות שמביאין דס"ל כהרמב"ם אין מוכרע מה דעתם בענין זה ותו דכל זה נוגע גם להראב"ד שמצריך חוט א' כפול של תכלת ולא ב' חוטין והרי הראב"ד (שם) פליג אהרמב"ם וס"ל דשאר מינים חייבין מה"ת כמ"ש הכ"מ בביאור דברי הראב"ד ועכ"ז לא חששו הארצה"ח והמ"ב לשיטת מהר"ם לאסור יותר מחוט א' של צמר ומוכח מזה שפסקו כרש"י ותוס'

ובאמת חזינן כאן עוד יותר מזה שלא זו בלבד שפסקו כרש"י ותוס' אלא שגם לא חששו כלל לשיטה אחרת והא באמת כל דבריו של הארצה"ח בכאן הם חומרא לפנים משורת הדין דהא המחבר פסק דבבגד של שאר מינים יכול להטיל הכל של צמר או הכל של מינו והרב ארצות החיים בא לצאת ידי כל הדיעות ולחוש לדעתם של בעל העיטור ומהר"ם ועם כל זה לא חש לומר דאולי א"צ כ"א חוט אחד של תכלת וזה מוכיח כמו שאכתוב להלן בעזהשי"ת דגם לדעת הרמב"ם והראב"ד יכול להטיל ב' חוטין כפולים של תכלת

ומצאתי מי ש' שאין ראי' ממה שכתבו כמה אחרונים להקל בב' הציציות שכנגד התכלת שא"צ מין כנף כי רק לקחו שיטה זו לצירוף בעלמא כי יש לצרף זאת לשיטות שאין קפידא כלל עכ"ד והמעייין יראה שאין לומר כן דז"ל ספר ארצות החיים והרוצה לצאת ידי כל הדיעות אין לו תקנה בטלית של שאר מינים אלא כשיעשה ב' חוטין של צמר וב' חוטין של מינו ע"כ הרי שבא לצאת ידי כל הדיעות ועם כל זה לא חש לומר דאין כ"א חוט אחד כנגד התכלת, ויותר מזה דהא המשנה ברורה הביא דבר זה לצאת מידי חשש גמור שהמחבר בסעיף ד' הורה מכח ספקו של הת"ה שלא לעשות מקצת הציצית ממינו ומקצת מצמר או פשתן וע"ז הביא המ"ב מהארצות החיים דבכה"ג שעושה ב' ממינו וב' מצמר ש"ד ועכ"ז לא חשש לאסור אם עשה יותר מחוט אחד של צמר וממילא זה הוראה גמורה להלכה למעשה שב' חוטין כפולים הם כנגד התכלת

ובחזו"א סי' ג' ס"ק כ"ה כ' דאפי' לדעת רש"י והרמב"ם שהציצית צריכים להיות מצבע הטלית היינו דוקא בב' חוטין שהם משום לבן אבל בב' הנוספות אין קפידא באיזה צבע יהיו והוכיח כן מהא דאיתא בגמ' על מי שמטיל קלא אילן במקום תכלת דפריך ולא יהא אלא לבן דמוכח מזה שהחוטין שהם במקום תכלת א"צ להיות מצבע הבגד עכ"ד ואילו היה חושש שאין להטיל יותר מחוט א' של תכלת א"כ אין להתיר כ"א חוט אחד שלא מצבע הטלית ובהדיא התיר בב' חוטין

וגם כאן חזינן בהדיא כנ"ל דאפי' לדעת הרמב"ם אפשר להטיל ב' חוטי תכלת דהא בהדיא כתב דמיירי אליבא דרש"י ואליבא דהרמב"ם ועכ"ז התיר בב' חוטין שלא יהיו מצבע הטלית וז"ל אבל לפירש"י והר"מ (רמב"ם) ע"כ צ"ל דיש חילוק בין ב' החוטין של לבן ובין ב' החוטים הנוספים תחת התכלת עכ"ל ועכשו לכאורה דבריו תמוהין ונראים כמו שגגה כי איך כ' זה להדיא לדעת הרמב"ם

ואף שיש לדחות דהרי פסק דלא כהרמב"ם במנין החוטין ורק חשש לשיטת הרמב"ם בענין הצבע ואין ב' הדיונים תלויים זב"ז עכ"ז לשונו מוקשה מאד ולא הי' לו לסתום אלא לפרש אך האמת יורה דרכו כמו שאבאר בעזהשי"ת דכו"ע מודו דיכול להטיל ב' חוטי תכלת אלא דלהרמב"ם דינו לכה"פ בחצי חוט ולכל היותר בב' חוטין שלימים ולהראב"ד לכה"פ חוט אחד שלם ועד ב' חוטין ולרש"י ותוס' ב' חוטין דוקא

אבל אפי' אם תסכים לדחות בדבריו כנ"ל ותאמר דאין להוכיח מדבריו דגם לדעת הרמב"ם יכול להטיל ב' חוטי תכלת אבל זה ברור דנקט להלכה דמטיל ב' חוטי תכלת כרש"י ותוס' ולהלן אכתוב בס"ד הוכחות גמורות להנז' דגם לדעת הרמב"ם והראב"ד ש"ד להטיל ב' חוטין כפולין של תכלת

ממילא אחר שאלו הפוסקים הכריעו ההלכה א"א לנו להורות דלא כוותיהו ואע"פ שמצאנו מי שהכריע כהרמב"ם דהיינו המשכנות יעקב (סי' י"ג) והאדמו"ר מראדזין מ"מ הרי הפוסקים כרש"י ותוס' הם הרבים והרי המה הפוסקים שהם מובהקים להוראה טובא שמהם יוצאת הוראה לכל ישראל בכל מקום וממילא כשנצטרך להכריע בין אלו לבין הט"ז וש"ע הרב והמ"ב והמלבי"ם והחזו"א והמחצית השקל בודאי ננקוט כוותיהו דהרבים ההם

ויש שרוצים לדחות שמאחר שלא הי' התכלת מצוי בזמן הפוסקים ההם לכן י"ל שלא התכוונו להורות אלא נקטו כאחת מן השיטות ולא דוקא הנה מלבד שהוא דבר זר לומר כן להוציא הדברים מפשטן דהנה בט"ז סי' ט' סק"ג הנ"ל מי בקש זאת מידו להכניס עצמו בפלוגתא והכי הו"ל למימר דמן התורה בעינן למצות ציצית ב' מיני חוטין לבן ותכלת ותכלת עמרא היא וכו' ובסי' י"א ס"ק י"ג הנ"ל מדוע כ' כן הא ביאר בב"י שגם לשיטת הרמב"ם בעינן ד' כפולים ולמה נכנס בפלוגתא בכדי אע"כ דהכי ס"ל להלכה ובדברי השו"ע הרב לשונו כאן בתחילת דבריו היא העתקה מן הטור עם קצת שינוי לשון דז"ל הטור מצות ציצית בזמן שהיה תכלת מצותן שיקח ב' חוטין כפולין של צמר צבועין תכלת וב' חוטין כפולים של צמר לבן עכ"ל ובב"י שם ביאר דדעת הטור כדעת רש"י ותוס' ולא כ' שדברי הטור ל"ד מאחר שאינו נוגע למעשה ואח"כ הביא הב"י לשון הסמ"ג שכ' וז"ל ב' של לבן וב' של תכלת או ג' של לבן וא' של תכלת ע"כ וכ' ב"י עליו דלא חש לפלוגתא במילתא דלא נפקא לן מידי בהאי זימנא וממילא ביאר דהסמ"ג ה"ק למר ב' של לבן וב' של תכלת ולמר ג' של לבן ואחד קצתו תכלת ע"כ דברי הב"י הרי דמי שאינו בא להכריע אינו מביא דעה א' לבד דזהו הכרעה בודאי ובזה אנו מבינים מדוע השמיט המחבר כל ענין זה כי כבר ביאר בב"י דלא נפקא לן מידי בהאי זימנא וממילא בשו"ע הרב הניח הדבר כמו שהוא בשו"ע אלא שחיוה דעה וכו' כלשון הטור בודאי כוון להכריע כן וגם בלא זה הרי ספר זה הוא שו"ע ויש בו סימנים וסעיפים של הלכות וכל דבריו הלכות הם וגם דבר זה לא בדרך אגב כתבו אלא בהדיא כתבו בלשון הוראה ומי שמע כזאת שאפשר לומר שמה שכ' בשו"ע שלו בלשון הוראה לא כוון להכריע ההלכה בודאי א"א לומר כן ואין הדעת סובלתו וישתקע הדבר ולא יאמר

ותדע שאפי' האדמו"ר מראדזין ז"ל שהביא דברי שו"ע הרב והורה דלא כוותי' לא עלה בדעתו לומר שלא התכוון להורות וז"ל במאמר פתיל תכלת (עמוד קמ"ג) וא"כ פשיטא מי שירצה לנהוג כחד מהנך תקיפי קמאי (שהביא לפני זה שיטת הגרש"ז הנז' ודברי כמה ראשונים שפסקו כהראב"ד או כרש"י ותוס') כשיטת הראב"ד או כשיטת רש"י ותוס' ז"ל לא הפסיד ורק אנו לעצמנו מאחר שבדיני התכלת לא שייך בזה קביעות הלכה מבעלי הש"ע כיון שהתכלת לא היה נוהג בישראל עכ"ל הרי שהבין שהשו"ע הרב הורה כרש"י ותוס' אלא שטען דעדיין שייך לדון

בזה ואין הוא כבא אחרי המלך את אשר כבר עשוהו לומר דכבר איקבע הלכתא והלכה רווחת בישראל אשר א"א לדון אחריו עוד דכיון דלא הי' נהוג לא שייך קביעות הלכה בדרך זה וממילא עדיין יכולים לדון

אמנם בשאר הפוסקים שהבאתי א"א לומר כן כלל דהא כבר נתבאר שלהלכה למעשה כתבו דבריהם להורות בענינים הנוגעים למעשה אפי' כשאין התכלת מצוי' ובודאי דקדקו בדבריהם הדק היטב לסמוך עליהם למעשה

ועתה אבוא מכח טעם אחר דיראה לי דהעושה ב' חוטין כפולים של לבן וב' חוטין כפולים של תכלת יוצא מצות לבן ומצות תכלת לכל הדיעות כלומר אפי' להרמב"ם והראב"ד ואילו העושה חצי חוט או חוט אחד כפול אינו יוצא לדעת רש"י ותוס' ויתכן לומר שזה היה אחד מן הסיבות שהכריעו הפוסקים הנ"ל כשיטה זו ולא חשו כלל לשיטת הרמב"ם והראב"ד כמו שכתבתי כבר לעיל וממילא אפילו אם ננקוט להלכה כהמשכנות יעקב והאדמו"ר מראדזין מ"מ גם לפי ההוראה ההוא ש"ד להטיל ב' חוטין של לבן וב' חוטין של תכלת ולא הפסיד כלום כמו שיתבאר

וראשית צריכים להבהיר ולציין שכמדומה לי לא אשכחן בשום ספר ראשון ואחרון שיכתוב דלשיטת הרמב"ם והראב"ד יש קפיידא שלא יהי' יותר מחוט א' של תכלת ואדרבה יש לי להוכיח מכמה ראשונים וגדולי אחרונים דלאותן שיטות דמצרכי רק חוט א' של תכלת אין בזה קפיידא שלא יהי' יותר

וגם אין אני יודע טעם ולא מצאתי שום טעם נכון לומר לדעת הרמב"ם או הראב"ד דיזיק בשאר החוטין אם יהיו מקצתן צבועין תכלת דלא יהא אלא לבן

וראיתי להרה"ג רז"נ גולדברג שליט"א שכ' ז"ל תדע שאין התכלת נידן כלבן שאם עשה כל הד' חוטין תכלת לדעת חכמים קיים מצות תכלת ולא קיים מצות לבן ולדעת רבי לא קיים לא מצות לבן ולא מצות תכלת שהוא סובר שהתכלת והלבן מעכבין זא"ז ואם איתא שכל תכלת היא גם לבן נמצא שבד' חוטי תכלת יש לו ב' חוטי תכלת וב' החוטין האחרים של תכלת ידונו כלבן ובע"כ שתכלת הבא מחלזון אינו נידן כלבן עכ"ל

ואיני רואה דבריו דהא בעינן ב' מינים כמבואר בסוגיא דטלית שכולו תכלת (מ"א:) וברש"י שם ולדעת רש"י והרמב"ם בעינן שיהיו שם חוטין מצבע הבגד דגם זה נלמד ממין כנף וממילא אף אם נאמר דכשיש חוטי תכלת שאינם מחויבים להיות תכלת יכולים לומר לא יהא אלא לבן כלומר דל מהכא הצבע דלא איכפת לן והוה כמאן דליתא אבל עכ"פ צריך שיהיו שם חוטין של מין שני או של צבע הבגד לרש"י והרמב"ם אבל כל שקיים זה כלומר שיש שם חוטין של מין אחר או צבע הבגד תו לא איכפת לן בהשאר אם נצבעו שלא לצורך

שהרי כל הטעם דבעינן שיהיו שם חוטין שאינם תכלת הוא מדכתיב ונתנו ע"צ הכנף פתיל תכלת כלומר שמלבד התכלת ישנם חוטין שאינם תכלת שנקראים ציצית הכנף וממילא י"ל דכל שנמצאים שם איזו חוטין כאלו הרי קיים דבר זה ולא אשכחן בזה שיש מספר לאלו החוטין דהנה הא דבעינן ד' חוטין על כל כנף ילפינן (מנחות ל"ט:) מדכתיב גדילים תעשה לך ודרשינן גדיל שנים גדילים ארבעה ושם לא מיירי בדיני תכלת ולבן וכתבו התוס' והרא"ש דגדילים בעינן דהיינו ד' חוטין בין שיש בו שני מינים בין שאין בו אלא מין אחד ע"כ ועל כן מבואר בזה דבזמן שאין תכלת מטילין כל ד' החוטין מצמר לבן דהתכלת אינה מעכבת את הלבן וכן איפכא אם אין לו אלא תכלת וכן פירש"י ז"ל וכל זה מבואר בתוס' (ל"ח. ד"ה התכלת) וכן כ' הכסף משנה (בפ"א מהל' ציצית הי"ח) לדעת

הרמב"ם הרי דיוצאים מצות ציצית בד' חוטיין כפולים ולא איכפת לן בענין זה בין אם יהיו כולם תכלת או כולם לבן או מקצתן תכלת ומקצתן לבן בכל אופן קיים מצות ציצית

וכ"כ מהר"ז בינגא (הגהה ג') שהי' תלמיד המהרי"ל שכ' בהדיא לדעת הרמב"ם דגם תכלת בלא לבן ש"ד

וכן פי' נמי ר' דוד ערמאה בדברי הרמב"ם

וכ"ה בתשובת הרדב"ז (סי' אלף תס"ג)

וכ"ה בשו"ת פרי עץ חיים (סי' כ"ב)

וכן הוא בביאור מהר"ם בנעט על המרדכי

וכן איתא בשו"ת דברי מלכיאל (ח"א סי' ו' אות כ') ובספר נתיבות חיים שאעתיק דבריהם בסמוך

וכן בחי' מהרד"ם על ספר המצות להרמב"ם בשורש י"א וז"ל הרמב"ם שם ואמנם מקום הקושי הוא בדברים שאמרו בהם אין מעכבין זא"ז כי העולה במחשבה הי' אחר שאלו החלקים כל חלק מהם בלתי צריך לחברו שהיה כל חלק מצוה בפני עצמה כמו אמרם התכלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת והנה הי' אפשר לנו שנאמר שלבן ותכלת ימנו שתי מצות לולא מה שמצאנו להם לשון מבואר במכילתא דרבי ישמעאל נאמר שם יכול שהם שתי מצות ומצות התכלת ומצות הלבן ת"ל והיה לכם לציצית מצוה אחת היא ואינה שתי מצות הנה כבר התבאר לך שאפי' החלקים שא"מ זא"ז פעמים יהיו מצוה אחת כשיהיה הענין אחד כי הכוונה בציצית למען תזכרו א"כ כלל הדבר המחויב בזכרון ימנה מצוה אחת עכ"ל ומכאן הוכיח מהרד"ם דגם הלבן א"מ את התכלת כפשוטו דאי מעכב היכי ס"ד לומר שתי מצות הן והא מצות תכלת לא מצי להיות לכתחילה בלא לבן כו' עכ"ל ובאמת מדברי הרמב"ם שם משמע דמקיים בזה הצווי של תכלת אפי' כשאין שם לבן ולא ששאר התכלת נידון כלבן דמשמע דאינו מקיים בזה הצווי של לבן אלא שיש שני צוים האחד שיש צווי להיות צמר שאינו תכלת והשני שיהי' תכלת

וכן מוכח בדעת הלבוש (סי' י"א ס"ד) שהבין כן אפי' בדעת הרמב"ם ע"ש

וממילא אף כשבאים לקיים המצוה להיות שם ב' מינים כלומר תכלת ולבן אשר לדעת הרמב"ם א"צ כ"א שא' מח' יהי' תכלת למה יגרע אם יעשה יותר תכלת דהרי כבר נתבאר דהכל כשר למצות ציצית והרי התורה לא נתנה שיעור מספר לחוטי הלבן והן אמת שאם יעשה כולם תכלת יחסר מצוה דבעינן שיהי' עוד מין אחר חוץ מהתכלת והוא הנקרא ציצית הכנף (דע דיש חולקים ע"ז וס"ל דאפי' כשיעשה הכל תכלת יקיים הכל כי שאר החוטים אף שאין צריכים להיות צבועים תכלת עכ"ז כשהם צבועים תכלת לא יגרעו מחמת כן מהיות להם דין חוטים סתם וכן דעת שו"ת דברי מלכיאל וספר נתיבות חיים שאעתיק בסמוך) אבל כל שיש שם איזו חוטי לבן הרי קיים מצות ציצית הכנף

שוב מצאתי במגן גבורים שכל בהדיא כדברים האלה וז"ל (בסי' י"א אות כ') דהרמב"ם לא כתב רק דהתורה הקפידה על פתיל א' של תכלת דכתיב פתיל דמשמע חד אבל לא הקפידה התורה על השבעה שיהיו לבנים ותדע דהא רבינו סובר דאין לחוטי הענף מנין מן התורה כלל ורק כוונתו שם אם בא לקיים המצוה כמו שדרשו חז"ל גדיל שנים גדילים ארבעה אז יעשה ז' חוטים לבנים והאחד מהם תכלת אבל אם עושה רק שני חוטי לבנים אז ודאי מקיים המצוה דלבן עכ"פ עכ"ל הרי דדברים כאלו וכיוצאים באלו ניתנים להאמר

וכן הוא בהדיא בשו"ת דברי מלכיאל (ח"א סי' ו' אות כ') שכל עוד יותר מזה דאפי' אם עושה כל הד' חוטין של תכלת יוצא גם ידי לבן דז"ל והנה ראיתי בספר מעין הכחמה במצות ציצית ד"ה בענין שכתב שמ"ש החינוך דלבן אינו מעכב את התכלת ויכול לעשות כולו תכלת חולק בזה על הרמב"ם בפ"א מהלכות ציצית שמפרש לה לענין גרדומין וכדאיתא בש"ס דף ל"ח: וע"ש ונראה ששגה בזה דאיך שייך לפרש בזה המשנה דאטו לבן הוא דוקא שאינו רשאי לצבעו הא רק אינו מחוייב לצבעו וכמ"ש הרמב"ם להדיא רפ"א מה' ציצית אבל בודאי יכול לצבעו באיזה צבע שירצה כו' עכ"ל

וכ"כ בספר נתיבות חיים (ח"ג סי' נ"ב אות ג') וביאר בזה הא דהרמב"ם לא פי' הא דהלבן א"מ את התכלת כגון שעשה ד' חוטים של לבן וביאר דדעת הרמב"ם היא דבזה לא שייך לו' שאינו מעכב דמשמע שיש כאן חסרון של חוטי לבן אלא דאינו מעכב דאינו כן דבאופן זה באמת אינו חסר כלום דחוטים של תכלת כשרים בדיעבד ללבן כמו שאמרו בגמ' גבי קלא אילן ולא יהא אלא לבן וא"כ אם עשה כל הד' חוטין של תכלת הוי כאילו יש כאן ב' חוטין של תכלת וב' חוטין של לבן ע"כ

וממילא כשיכרוך בחוט התכלת סביב שאר החוטין לא יהי' שום גריעותא אם יהי' בתוך אותן החוטין גם מקצת חוטי תכלת דמ"מ הרי נתן על ציצית הכנף פתיל תכלת

ועוד דבכל התורה הולכים בתר רוב והרי כשיעשה ב' חוטין כפולים תכלת וב' חוטין כפולים לבן נמצא שכשכרוך פתיל התכלת סביב הענף הרי יש באותו ענף ד' חוטי לבן וג' תכלת וממילא רובו לבן ולכן אף אם צריכים שיהא הענף לבן כדי שיהא נקרא ציצית הכנף הרי הכא הוא ענף לבן דנקרא ע"ש רובו

והן אמת שהנצי"ב ועוד כמה אחרונים שאביאם בסמוך חלקו על הכ"מ במה שביאר בדעת הרמב"ם דד' חוטי תכלת ש"ד ופי' דהא דאיתא דהלבן אינו מעכב את התכלת מתפרש לענין גרדומין אבל לא שיהי' שייך להטיל כולם חוטי תכלת הנה מלבד שדברים אלו הם דחוקים ומוקשים שהרי בהדיא כ' הרמב"ם (פ"א ה"ה) הלוּבש טלית שיש בה לבן או תכלת או שניהם כאחד הרי קיים מצות עשה אחת ע"כ הרי שכל שאפשר להיות רק תכלת בלבד ובאמת מכאן הוכיחו המג"ג והמעשה רוקח בדעת הרמב"ם שכשר כשמטיל ד' חוטין של תכלת והנצי"ב בכדי להעמיד דבריו הוצרך להגי' בדברי הרמב"ם דצ"ל הלוּבש לבן בלי תכלת כו' ע"כ ואין אלו אלא דברי תימה לחלוק על הכ"מ ולשבש כל הספרים ולהגי' בדברי הרמב"ם בכדי להעמיד דבריו ועוד שכל שכן היא בין להרמב"ם ובין להראב"ד שביאר שם דהראב"ד ג"כ דעתו ביסוד הדברים כהרמב"ם אלא דס"ל דאין לעשות חצי חוט אלא בעינן חוט שלם וכ' דגם להראב"ד א"א לעשות לבן בלא תכלת והנה בפסקי ריא"ז איתא דלא כדבריו שפסק כהראב"ד דבעינן חוט אחד שלם דהיינו ב' חוטי תכלת מתוך ח' ועכ"ז כ' בהדיא דהלבן א"מ את התכלת היינו דאם כולן תכלת יצא

אך אפילו לפי דרכו של הנצי"ב עכ"ז הרי אין לנו שצריך חוטי לבן אלא משום דכתיב ציצית הכנף אבל חוץ מזה לא מצאנו שיעור ומספר לחוטי הציצית הצריכים להיות כמין הכנף ולא נעשה פלוגתא רחוקה בין ב' דרכים אלו שכ' הכ"מ והנצי"ב בדעת הרמב"ם דלפי דרך א' יוצא מצות ציצית כשכל החוטים הם תכלת ולדרך האחר אסור להיות יותר מחוט א' תכלת דאין שום טעם לומר כן ולא אמר אלא שאין לעשות הכל תכלת אבל כל שיש שם לבן ש"ד דאם הי' דעתו של הנצי"ב לאסור להוסיף שום תכלת הי' לו לכתוב כן דהוי רבותא טפי דאפילו באופן קיום מצותו לכתחילה לדעת רש"י ותוספות וסייעתם אפי' בכה"ג לא יצא והוא לא כ' אלא שאין לעשות הכל תכלת

(דרך אגב ראיתי מי שהביא דברי הכ"מ בהלכה ד' וטעה בהבנתו וסבר שכתב שם כהנצי"ב דבעושה כל ד' החוטין תכלת לא יצא ובדאי זהו דבר שא"א לומר שהרי הכ"מ כ' בהדיא בהלכה י"ח דלא כן כנ"ל והמעין שם בצדק יראה שאין זה כוונתו כלל אלא דפשטות הסוגיא שם משמע דקאי אליבא דרבי דס"ל דהתכלת מעכב כו' ורצה לישב שם מתניתין דקתני דאין מעכבין זא"ז אליב' וע"ז מתרץ דהא דקתני דא"מ היינו דיש מצוה להקדים לבן לתכלת וע"ז קאמר דאם לא עשה כן אינו מעכב והקשה שוב התייחד לבן דא"מ את התכלת מתפרש שפיר בכה"ג אבל איך יתפרש הא דהתכלת א"מ את הלבן וע"ז תי' רבא לא נצרכא אלא לגרדומין ע"ש וממילא להך אוקימתא יש לפרש לכולי מתניתין בגרדומין דהתכלת א"מ את הלבן היינו דאיגרדום תכלת וקאי לבן והלבן א"מ כו' היינו דאיגרדום לבן כו' וכן פירש"י אבל הרמב"ם משמע דאהא דהתכלת א"מ פי' דהיינו שיטת רבנן דרבי דס"ל דאפי' לא נתן תכלת כלל א"מ ואהא דהלבן א"מ כו' פי' לענין גרדומין א"כ משמע דלא פי' לקושית הגמ' התייחד כו' אליבא דרבי אלא אליבא דרבנן דרבי דס"ל דאפי' לא נתן כלל תכלת א"מ ולהכי מקשה דהא דהלבן א"מ כו' בודאי א"א לפ' בכה"ג דהיינו שלא נתן שם כ"א חוט א' של תכלת בלבד ולא שום חוט אחר וע"ז קאמר דא"מ דא"א לומר כן בדודאי קרא משמע דצריך ציצית מלבד החוט האחד של תכלת שעל הציצית ההם יתן התכלת וע"ז תי' הגמ' ל"נ אלא לגרדומין וצריך שתדע דהרמב"ם שהבין כן קושית הגמ' הבין דאם שני המינים א"מ זא"ז שיכול להטיל מין אחד בלבד היינו שא"צ לתת מין אחד במקום מין האחר דהיינו אם הלבן אינו מעכב היינו לומר דיתן רק חוט א' של תכלת דכן הוא דין התכלת ולא יתן שם שום דבר במקום הלבן דאילו רש"י לא פי' כן אלא דאינו מעכב וישלים בהמין שיש לו שיתן כל ד' החוטין מאותו המין והתוס' דן בזה לפ' שיתן רק ב' חוטין מן המין שיש לו כדין אותו המין ולא ישלים שאר החוטין והרמב"ם הבין כדרך זה אלא דאהא דהתכלת א"מ את הלבן עדיין יהי' שם ד' חוטין לבנים דאפי' כשיש תכלת דינו כן אבל אם נפרש כן הא דהלבן א"מ את התכלת א"כ הא אין דין התכלת אלא חוט אחד וע"ז מקשה דזה א"א זהו ביאור דברי הכ"מ

וכן ראיתי מי שכ' שהמנחת חינוך כ' כהנצי"ב וגם זה נראה דאין כן הכוונה דגם הוא התכוון באופן שאינו נותן כ"א חוט אחד של תכלת ולא יותר ולא אאריך יותר בזה והמעין יבין

וכן כתבו כן בשם המגילת ספר (עשיו כ"ו) ועיינתי שם וגם בדבריו מוכח שהתכוון באופן שאינו נותן כ"א חוט אחד של תכלת ולא יותר דהא מבאר שם דמאן דאית לי' דלכתחילה אינו מעכב כ"ש דאית לי' דאי איגרדם כשר ע"כ ולכאז' הוכחה זו אינה אלא אם נפרש דאין מעכב אפילו אם יתן רק מין אחד במספרו ולא ישלים בו בשביל מין האחר וממילא אם זה כשר כ"ש כשהי' שם גם המין השני אלא דאיגרדום אבל אם נפרש דא"מ ר"ל כשיתן כל ד'

החוטין מן המין שיש לו א"כ אין ראי' מזה דגידומים כשרים דהא מגרע גרע שהרי לתנהו לשאר החוטין (וכן מוכח בהרב"ז בתשובה הנ"ל שיש רבותא טפי להתיר ברגדומין מהיכא דעשה כל ד' החוטין ממין אחד ופשוט)

ומה שהביאו עוד הכי מספר מעין החכמה (פ"ח:): הרי לא כ' אלא דברי הכ"מ שכבר ביארתי דמיירי כשאינו נותן אלא חוט א' תכלת ולא יותר (אמנם בשו"ת דברי מלכיאל הנ"ל הבין כוונתו שר"ל דאפי' אם יעשה כל ד' החוטין של תכלת לאו שפיר דמי להרמב"ם אך הנלענ"ד כתבתי דאיני רואה בדבריו שכוון לזה)

ומה שהביאו עוד הכי מספר זיו משנה על הרמב"ם פ"א ה"ד אין הכרע בדבריו אי מיירי בנתן רק חוט א' של תכלת או שנתן ד' חוטין)

אך מה שהביאו כן בשם המשכנות יעקב אמנם כן כ' המשכנות יעקב (בסי' י"ח) וכן בספר קובץ על יד החזקה (פ"א ה"ד) וכן הערוך השלחן (סי' ט' ס"ג) ולא העירו כלום מדברי הרמב"ם בהלכה ה' ובאמת אין צורך לדחוק ולהגי' כמו שעשה הנצי"ב דהא יש לפרש דברי הרמב"ם דקאי אשלפניו בהל' ד' שפי' האופנים שאין התכלת והלבן מעכבין זא"ז וקאמר דבין באופנים ההם דהיינו או שכל הד' חוטים הם לבנים או שיש רק תכלת וכגון דאיגרדום כל הלבן ולא נשאר כ"א חוט התכלת האחד שהי' שם ובין כשיש שם לבן ותכלת כדינם

אך ראשית כל י"ל דמאחר שכל הקדמונים הנ"ל פירשו שיטת הרמב"ם דלא כוונתייהו ומדלא הביאו דבריהם לחלוק עליהם כדרך שעשו בדברי הכ"מ מן הסתם לא ראו כל אלה ולא היו חולקים אילולי כן

אך אפי' בלא"ה הרי האמת הוא כאמור כבר דאפי' לדבריהם הא לא פסלו אלא כשעושה ד' חוטי תכלת דאילו הי' דעתם לפסול מכל וכל כשיעשה ע"פ הדרך המובחר לרש"י ותוס' ודעמם בודאי הי' להם לפרש כן ובפרט שאין מבואר בדבריהם שום טעם לפסולו בכה"ג דאפי' אם נסכים לפסול כשעושה רק תכלת בלי שום לבן היינו טעמא כמו שבארו דבריהם בזה דהתכלת אינו רק משלים הציצית וצריך שיהי' שם עיקר הציצית אבל כשיש שם גם חוטי לבן שזהו עיקר הציצית לדבריהם וכגון שיעשה ב' חוטי לבן וב' חוטי תכלת הרי חוטי התכלת משלימים על הלבן דהא אפי' להרמב"ם וכ"ש להראב"ד הויין חוטי התכלת מן המנין ואפ"ה בתורת משלים יחשבו ואם דעתם לפסול בזה הרי צריכים לפרש זה בהדיא ולבאר נימוקם

ומה שיש לטעון שמאחר שהצריכה תורה שיהיו שם חוטין של צבע שאינו תכלת (או שיהיו דוקא כצבע הבגד לדעת רש"י והרמב"ם) כדכתיב ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת א"כ משמע דכל ציצית שאין צריכים להיות דוקא תכלת נקראים ציצית הכנף וכולם צריכים להיות בכלל הכנף מין כנף כלומר מין אחר שאינו תכלת הנה איני יודע מאי משמע ואיני רואה ההכרח לומר כן דלא חזינן רק דצריך שיהי' שם מין אחר שאינו תכלת אבל ל"ד כל שאר החוטים או י"ל בדרך זה שהתורה חייבה להטיל תכלת ולא הקפידה בין אם יטיל חוט אחד (להרמב"ם והראב"ד לכל אחד כדאית לי') או אם יטיל יותר (ומסתמא יודו להתוס' (מנחות ל"ח: ד"ה התכלת) דאין להטיל יותר מב' חוטי תכלת כדי שלא יהי' מרובה על הלבן דהלבן קדיש טפי ואפושי פלוגתא לא מפשינן) וכל מה שמטיל תכלת בתורת תכלת יחשב והשאר ציצית הכנף יהי' מין אחר לא תכלת

ואף דביאר הנצי"ב בשיטת הרמב"ם (בהעמק שאלה שאילתא קכ"ז אות י"א) דתכלת אינו בכלל ציצית אלא הוא הכורך את הציצית ומשלימם וכן משמע בדברי הכ"מ (פ"א ה"ד) אין זה אומר שאסור להיות חוטי תכלת גם בתוך הכרך (ועוד יתכן שיהיו שם כמה חוטי תכלת ובכל חוליא כשכורך בתכלת יקח אחד מחוטי התכלת שבתוך הכרך ויכרוך בו) תדע שהרי הנצי"ב הביא שם שבעל העיטור כ' בפשיטות הכי דהתכלת אינו בכלל ציצית אלא משלים מצות ציצית והרי בעל העיטור פסק בהדיא כרש"י ותוס' דבעינן ב' חוטים כפולים של תכלת הרי חזינן דעת בעל העיטור דהתורה חייבה שחצי החוטים יהיו תכלת ועכ"ל אין עליהם בעצמם שם ציצית כבלבן אלא נקראים משלימים הציצית וכ"ש לדעת הרמב"ם והראב"ד דלא ס"ל כבעל העיטור דאין מצריכים אלא חוט א' של תכלת דשפיר יקרא התכלת משלים הציצית אע"פ שיכול להטיל כמה מהם ועולה למנין שאר החוטים

וגם אפילו לפ"מ שביאר המשכנות יעקב (סי' י"ג) בשיטת הרמב"ם דלשון פתיל מורה על מצות הכריכה וזהו כל ענין מצות תכלת עכ"ל אין מזה הכרח לומר דאסור להוסיף חוט תכלת חדא דהרי ע"כ אפי' לפי ביאורו עכ"ל הוי חוט התכלת מן המנין של הענף וממילא מובן דהתורה צוותה לנו שיהיה בתוך הציצית מקצת תכלת כדי שממנו נקיים מצות הכריכה ולא אשכחן שהתורה חייבתה לצמצם שלא לתת תכלת בריוח אשר משם ניקח חוט לעשות הכריכה ואפי' בלי ביאור זה הא לא אשכחן דיזיק הצבע במקצת החוטין אף שאין בו צורך

ואף שאולי אין סברות אלו מוכרחות הרי אין עלי חובת ההכרח שהרי אני מראה מכמה ראשונים ואחרונים בהדיא דאפי' לדעת הרמב"ם אין קפידא שלא להוסיף על חצי חוט התכלת וכל שאין מוכרח להיפך א"א לעשות מעצמינו פלוגתא עליהם ולהעמיס סברות בדברי שום ספר דלא כוותייהו כי מאחר שאין מוכרח מנין ניקח פלוגתא ואם בכל זאת יבא אחד ויעשה פלוגתא כלומר שיבאר הענין באופן שיוצא פלוגתא על דברי הראשונים והאחרונים שהבאתי ידע שהוא בעצמו הוא החולק עליהם בלי משען ומשענה ולא כל כמיניה

ויש שהוכיחו מהא דאיתא (עירובין צ"ו:) המוצא תכלת כו' חוטין כשרין ומקשה חוטין נמי נימא אדעתא דגלימא טוינהו ע"כ והרי לדעת הרמב"ם דתכלת של ציצית הוא רק חצי חוט הא כשמוצא חוט כזה שחציו מלבן וחציו תכלת הא חזינן דעשאו לשם ציצית וממילא רוצים להוכיח בזה דגם הרמב"ם מודה דא"צ דוקא חצי חוט ולכה"פ מודה דאם יעשה חוט א' שלם כהראב"ד נמי ש"ד אמנם מאחר דלפי ההכרח הזה נמצא דדברי הרמב"ם ל"ד א"כ ע"כ לומר דאין שום הוראה בדברי הרמב"ם בענין מספר חוטי הלבן וממילא גם בב' חוטים שלמים של תכלת ש"ד (וע' לקמן שאביא בשם המג"ג עוד תי' להקושיא הזו שעל הרמב"ם)

הרי דאין שום הכרח דלשיטת הרמב"ם והראב"ד יש קפידא שלא יהי' יותר מחוט א' של תכלת ועוד אוכיח בס"ד מכמה ראשונים וגדולי אחרונים דלשיטת הרמב"ם והראב"ד אין בזה קפידא

משא"כ לשיטת רש"י והתוס' אשכחן קפידא לעיכובא שאינו יוצא מצות תכלת בחוט אחד בלבד אלא צריך דוקא ב' חוטים כפולים כאשר אבאר בסמוך בס"ד

וממילא יוצא מכל זה דאם יטיל ב' חוטים כפולים של תכלת יוצא לכל הדיעות אבל אם יטיל חוט אחד (להרמב"ם והראב"ד לכל אחד כדאית ליה) אינו יוצא לדעת רש"י ותוס' וסייעתם אשל על כן בודאי יש לנו להורות להטיל ב' חוטים כפולים של תכלת

דז"ל התוס' (מנחות ל"ח. ד"ה התכלת) וא"ת ומנלן דבעינן ב' חוטין לבן וב' חוטין דתכלת דילמא אגדילים קפיד קרא אפילו חד מהאי וג' מהאי ויש לומר כיון דתרי מיני בעי רחמנא סברא הוא שיהיו שוין ועוד פתיל תכלת כתיב ופתיל משמע תרי כדרשינן פרק בא לו (יומא עב.). וקיצץ פתילים פתיל שנים פתילים ד' ולבן נמי לא פחות מתרי דקדיש טפי כדאמרין בגמרא דמתחיל בלבן ומסיים בלבן דמעלין בקודש ולא מורדין עכ"ל

משמע מדבריהם דדעתם דקפיד קרא דלהוו שוין ועוד מדקאמרי ולבן נמי לא פחות מתרי דקדיש טפי משמע בהדיא דקפידא היא שיהיו ב' לבן

ומשמע עוד בהדיא בדבריהם דלהצד דלא כדבריהם לא יהי' קפידא שהרי לאותו צד כתבו דילמא אגדילים קפיד קרא אפילו חד מהאי וג' מהאי עכ"ל דמשמע דאפי' בכה"ג ש"ד אבל ה"ה דבב' וב' נמי ש"ד

וכן משמע נמי קצת בלשונם בשה"ד שם שכ' על הספרי וצ"ל שחולק על הש"ס שלנו דמשמע דחד מתכלת מהני

ותו דמדברי התוס' הנ"ל מוכח דאין קפידה בזה לומר דכל ציצית הכנף כולם צריכים להיות בכלל הכנף מין כנף כלומר מין אחר שאינו תכלת דאם איתא דהסברא נותנת או שיש איזה הכרח לומר דיש קפידא דכל שאר החוטין שאין מצותן להיות תכלת צריכים שלא יהיו צבועים תכלת א"כ למה הוצרכו לומר הסברא דקדיש טפי

וגם בב"י חזינן דבר פלא שבסי' י"ב בסוגיא דגרדומין דן לומר שגם הרמב"ם מסכים לר"ת דהיכא דאיגרדום מין אחד ונשאר כדי עניבה ומין השני נשאר כשר אבל אם נפסק גם ממין השני פסול וכ' דלפי דרך זה דעת הרמב"ם כדעת ר"ת ואח"כ כ' דרך אחרת בדעת הרמב"ם וסיים וז"ל ולענין הלכה מאחר שאין בדברי הרמב"ם הכרע נקטינן כסברא קמייתא שכ' רבינו כו' (ר"ל דלא כר"ת בדין גרדומין) מיהו היכא דאפשר טוב לחוש לסברת ר"ת להחמיר עכ"ל ולכאורה תמוה דאפילו אם דעת הרמב"ם ביסוד ענין גרדומין כר"ת אפי"ה לא יסכים לחומרת ר"ת כי לדעת הרמב"ם כל שלא איגרדמו ז' חוטין לא איגרדם מין שלם וא"כ הרי זה ע"כ כהר"י והרא"ש ובודאי אינו כר"ת דס"ל דאם איגרדמו יותר משני חוטים מהארבע פסול וכבר עמד על זה בספר ארצות החיים (מלבי"ם) וכ' ע"ז וז"ל ואם יאמר דבזה ישתנה כשמטיל לבן שצריך שישארו ב' חוטין שלמים במקום תכלת מלבד שאין לו טעם עדיין ישאר הקושיא שהקשיתי לדרך הראשון כו' עכ"ל הרי שעלה על דעתו לתרץ דבזמן שאין תכלת ויש לבן במקום תכלת אז נחשוב כאילו ב' חוטי לבן הם במקום תכלת אע"פ שא"צ וממילא באיגרדום ב' חוטין הרי נחשב שאיגרדם מין אחד שלם אלא שכתב שאין לזה טעם כי אין צורך בב' חוטי תכלת לדעת הרמב"ם ע"כ ולכאורה האיך עלה על הדעת לומר כן ומה שייך כלל ב' חוטי תכלת בדעת הרמב"ם

(ושמעתי רוצים לפרש שאין כונת הב"י לומר דהרמב"ם יסבור כדעת ר"ת בטעמו דס"ל דצריך שעכ"פ אחד מן המינין ישאר בשלמות אלא כוונתו לומר דיסבור להלכה דאי איגרדומו יותר מב' חוטין פסול אך לא יסבור כן מטעמי דר"ת אלא מטעמא אחרינא שצריך שלא יתגרדמו רוב אבל המעיין בב"י יראה בהדיא שאין זה כוונתו אלא

ר"ל דהרמב"ם יסבור כר"ת וכטעמו של ר"ת דהב"י דן אם צריכים להורות כר"ת שהוא מחמיר וכו' וז"ל ולפ"ז אין בדברי ברמב"ם אלא שני דינים האחד היכא דאיגרדמ אחד מן המינים ונשאר ממנו כדי עניבה כו' וסמך על מה שבתחילת הפרק לא הכשיר אלא בנפסק מין אחד ומין שני נשאר שלם כו' ולפי דרך זה דעת הרמב"ם כדעת ר"ת כו' ע"כ ובסוף כו' וז"ל ולענין הלכה מאחר שאין בדברי הרמב"ם הכרע נקטינן כסבבא קמייטא כו' ומיהו היכא שאפשר טוב לחוש לסברת ר"ת להחמיר)

אע"כ כדברינו שהכל הבינו כסברא פשוטה שלדעת הרמב"ם יכול להטיל יותר תכלת עד ב' חוטין שלמים וממילא כשאין נמצא תכלת ומטיל לבן במקום תכלת יש מקום לומר לצד חומרא שאולי ב' חוטי לבן הם במקום תכלת כיון שאפשר להטיל ב' חוטי תכלת

וא"ת למה לא יכול להטיל יותר מב' חוטי תכלת ונחמיר עוד יותר לומר שרק חוט א' הוא במקום לבן ולא נכשיר אייגרדמו יותר מחוט אחד זה ליתא דמן הסתם לא נעשה מחלוקת בין הרמב"ם לבין התוס' שהרי כתבו התוס' (מנחות ל"ח. ד"ה התכלת) דהלבן לא יהי' פחות מהתכלת דקדיש טפי אך באמת כאן אין אנו צריכים לזה דלכאורה איכא למידק מדוע נאמר דמאחר שיש ז' חוטי לבן לא יפסול אפי' אם יגרדמו כל הד' חוטין נאמר לאידך גיסא דמאחר שאין שם אלא חוט א' של תכלת א"כ כל דאיגרדמ חוט א' נאמר דכבר איגרדמו מין שלם אע"כ דזה אין סברא לומר כן דאף דאנו רואים כאילו ב' חוטין עומדים במקום תכלת אף שאין צורך לכל כך חוטי תכלת אבל עכ"פ אפשר להיות כן לכן מחמירים לראות ב' חוטים במקום תכלת אבל עכ"ז מאחר שהכל לבן ורק שמקצתו קאי במקום תכלת אין שום סברא כשנפסק יותר מחוט א' לומר דאיגרדמו יותר ממין שלם דמדוע נראה הדבר כאילו איגרדמו המין המיעוט והרי החוטין הנשארים שפיר יכולים להיות במקום איזה מין שצריכים לו וא"כ כל שיש חוטין כדי מין שלם הרי החוטין ההם כשרים הם לעמוד במקום המין ההוא השלם והרי הוא כשר בזה וממילא אפי' אם נאמר שאין קפידיא כלל במספר חוטי התכלת מ"מ א"א להחמיר ולפסול אא"כ יתגרדמו יותר מב' חוטין דכל שלא איגרדמו כל כך נימא דהחוטים הנשארים הם במקום המין המועט ופשוט

ולכאול' ע"כ צריך לומר כן בדעת הב"י והמלבי"ם סבר שעכ"ז אין טעם לומר כן כי מדוע נחשוב כאילו עשה יותר תכלת עד שנאמר שבב' חוטין כבר איגרדמו מין שלם ולכן סתר הוא את הצד הזה שבב"י אבל עכ"פ חזינן ע"כ אפי' להמלבי"ם שיש עכ"פ אפשרות בב' חוטי תכלת להרמב"ם ומוכח לכאורה דדעת ב"י לפרש כן בדעת הרמב"ם

ועוד שהמרדכי כתב שהסמ"ג תפס שיטת ר"ת בענין גרדומין ולכאורה קשה האיך תפס כן הסמ"ג בפשיטות כיון דכל שיטה זו של ר"ת תלויה בהא דס"ל דבעינן ב' חוטי תכלת וב' חוטי לבן ושכשאין לו אלא לבן הויין שנים מן החוטין במקום תכלת והרי הב"י כתב שהסמ"ג ספוקי מספקא לי' במספר חוטי התכלת אי כהרמב"ם או כרש"י ותוס' וא"כ גם בדין גרדומין לא היה לו להכריע בפשיטות כר"ת ואפי' אם אפשר לומר דטעם הסמ"ג הוא שצריך שלא יחסר רוב וכדומה כלומר לא מטעמי' דר"ת אבל זה אינו מעלה ארוכה בדברי המרדכי שכ' דהסמ"ג תפס לו שיטת ר"ת אלא הול"ל דמספקא לי' וכדרך שכתב המרדכי בענין הפירוש דכדי לענוב כל חד וחד לחודי' ע"ש והי' לו לומר דמספקא לי' אלא ע"כ לומר סברא הנז' גם אליבא דהסמ"ג דאף אם ננקוט כהרמב"ם מ"מ כשמטיל רק לבן צריך שישארו ב' במקום תכלת ומוכח דשייך זה גם אליבא דהרמב"ם וכמשנ"ת

הרי שסברא פשוטה הי' להם לדעת הרמב"ם והראב"ד שלא כווננו אלא לכתוב השיעור דלמטה של תכלת

ובאמת אשכחן בהדיא בדברי הראב"ד (פ"ב ה"ח) דאין קפידא במספר החוטין הנקראים ציצית הכנף שהם כצבע הבגד ודי שיהי' שם חוט א' כצבע הבגד שכבר יוצא בזה מה שהקפידה התורה להיות שם ציצית הכנף דהיינו כצבע הכנף

שעל דין זה שכ' הרמב"ם שצריך שיהיו הציצית מצבע הטלית כ' הראב"ד שיש מי שהקשה עליו ממה שאמר רבא בריש התכלת (ל"ח:) מידי צבעא גרם להיותו מין כנף ע"כ כלומר דלפני זה הביא ברייתא דמצוה להקדים לבן לתכלת וסליק אדעתין בסוגיא שם דבטלית שכולה תכלת מצוה לאקדומי תכלת ברישא דהכנף מין כנף וע"ז אמר רבא מידי צבעא קא גרים כלומר דאפי' כולה תכלת נמי מצוה להקדים לבן לתכלת והרי חזינן דהחוטין הנקראין ציצית הכנף א"צ להיות כצבע הטלית וכן הקשו גם בתוס' (מ"א: ד"ה אין פוטר) על רש"י דס"ל גם הוא כהרמב"ם דבעינן שיהיו החוטין כצבע הבגד

ותי' הראב"ד וז"ל ולא קושיא היא דהתם לענין אקדומי תכלת ללבן קא פריך דאין ראוי שיקדים תכלת ללבן בשביל הצבע אע"פ שהטלית כולו תכלת אלא ודאי מצוה להקדים לבן לתכלת אע"פ שהיא מינה והתורה אמרה על ציצית הכנף פתיל תכלת לעולם התכלת יבוא על ציצית הכנף כלומר שיהא התכלת אחרון בו ומ"מ צריך שיהא בו ממין צבע הטלית כדי שיהיה בו ממין הכנף עכ"ל

הרי שהראב"ד הבין שאף שבטלית שכולה תכלת אין קפידא שיקדים דוקא החוט של מין הכנף שהוא כצבע הבגד אבל עדיין יש קפידא שיהי' שם חוט מצבע הבגד לקיים הכנף מין כנף כי הקפידא שיקדים לבן אין זה מחמת שצריך להיות החוט של מין הכנף מקדים אלא הוא מטעם שצריך לתת התכלת על מין אחר שתמיד יקדים מין אחר להתכלת אבל הקפידא של מין הבגד היינו לומר שיהי' שם חוט מצבע הבגד אפי' אינו קודם לשאר החוטין שכשאמרה תורה ונתנו ע"צ הכנף פ"ת כוונה לב' דברים הא' שיהיו שם חוטין של מין הכנף כלומר של צבע הבגד והב' שיקדים מין צבע אחר להתכלת שנא' ונתנו על ציצית הכנף פ"ת דמשמע שמין אחר קודם לתכלת והבין בזה הענין השני שאין הכוונה שהתכלת תהי' דוקא על מין הכנף אלא הבין שהתכלת תהי' על מין אחר כלומר אחרי מין האחר בין שהוא מין כנף או לא ושיהיה שם גם חוט או חוטים ממין הכנף אשר על כן בבגד של תכלת מתקיימת המצוה להיות שם ממין הכנף ע"י חוט התכלת עצמו וממילא אין קושיא על הרמב"ם מזה שבטלית שכולה תכלת אין מקדים החוט של צבע הבגד דאין הקפידא אלא שיהי' שם חוט של צבע הבגד והרי יש זה שהרי יש שם חוט תכלת שהוא כצבע הבגד

הרי לך בהדיא שהקפידא של הכנף מין כנף די בחוט אחד ושאינו קאי דוקא על החוטים שאינם תכלת וא"כ מנין ניקח לומר שכל שאר החוטין שאין מצותן תכלת יהיו דוקא צבע אחר דהא זה שצריכים חוטים של צבע הבגד ממין כנף ילפינן לה ובטלית שכולה תכלת חזינן דמתקיים דבר זה שפיר ע"י חוט אחד בלבד וממילא ה"ה בטלית שאינה תכלת ג"כ מתקיים הדין של מין כנף ע"י חוט אחד בלבד וממילא כשיעשה רק ב' חוטי לבן והשאר יעשה תכלת שפיר מתקיים דין מין כנף ע"י ב' חוטי הלבן ואף שצריך לתת פתיל תכלת על שאר החוטין כלומר שיקדימו לתכלת דזהו הדין השני הנ"ל הרי הוא עושה כן שמקדים לכרוך בלבן כמ"ש הרמב"ם והראב"ד עצמם לעיל (פ"א ה"ז)

ואח"כ כורך פתיל התכלת ומאי איכפת לן שיש שם עוד חוטין של צבע התכלת ונראה לענ"ד שזו היא ראי' ברורה
מאד

ויש עוד בזה מה שהוכחתי כן לעיל בדברי הארצות החיים שהמ"ב פסק כוותיה ובדברי החזו"א

ויש לי ב' דרכים בזה או שנאמר דהתורה הקפידה שיהי' לכה"פ חוט א' של תכלת אבל אם יעשה ב' חוטי תכלת
שניהם יהיו בתורת תכלת או שנאמר שהיתירים יהיו בתורת לבן

וממילא הרוצים לטעון דמאחר שהרמב"ם והראב"ד ודעמהון סתמו וכו' שיש לעשות חוט א' תכלת וז' לבן או ג'
(כפולים) לבן מן הסתם משמע כוונתם שצריך להיות דוקא כן ע"כ לא צדקו דבריהם בזה כי אחר שהראתי במכה
מקומות בדברי הראשונים דלא כן ילמד סתום מן המפורש דאין הכוונה להקפיד על חוט א' דוקא ובפרט שאחת מן
ההוכחות שכתבתי היא מדברי הראב"ד עצמו במה שתי' לדעת הרמב"ם כמ"ש

ועוד דאחר דאשכחן כמה רבוותא שכתבו בהדיא בדעת הרמב"ם (המג"ג והשו"ת דברי מליאל והנתיבות חיים כמו
שכתבתי לעיל בס"ד וגם אני בעניי תמיד הבנתי כן בפשיטות בדעת הרמב"ם וחשבתי שהוא פשוט ואין צריך לפניו אך לא ביארתי במאמר זה דעת
עצמי כי לא כתבתי רק מה שנמצא בספרים או מה שיש להוכיח ממה דאיתא בספרי קדמונים) דמודה דגם ב' חוטי תכלת וב' חוטי לבן ש"ד
הרי שדעתם שאין סתימת הרמב"ם מורה להיפך וגם לא מצאנו שום הכרח דלשיטת הרמב"ם והראב"ד יש קפידיא
שלא יהי' יותר מחוט א' של תכלת ותמיד הוא דרך נכון להשוות הדיעות ככל מה דאפשר דאפוי פלוגתא בכדי לא
מפשינן

והנה כדרך שבספרי הפוסקים כשיטת הרמב"ם או הראב"ד יכולים לומר שאין קפידיא אם יש יותר חוטי תכלת כי
יכולים לומר שבחוט אחד יוצא מצות תכלת והחוטין של תכלת היתרים לא איכפת לן בהו וי"ל בזה ב' דרכים הא'
שמאחר שאין צריכים להיות צבועים בצבע התכלת ממילא הרי זה כאילו צבוע בשאר צבע שאין בו מצוה והב'
שאפשר גם לקיים המצוה בב' חוטין של תכלת כן יש לומר גם לפי אותם ספרי הקבלה שנקטו במספר החוטין
כהרמב"ם וי"ל גם בזה ב' הדרכים הדרך הא' שהכוונה המצטרקת בתכלת נעשית בחוט אחד כדינו ויתר חוטי
התכלת אם נתן יותר הרי אין בהם מצות תכלת והרי הם כלבן ואין מקלקל הכוונה ויש לי הוכחה לזה מדברי רבינו
האר"י ז"ל (שער הכונות שער הו' דרוש ד') שביאר כוונת התכלת באופן שע"פ הכוונה א"צ כ"א חוט תכלת א' מל"ב
כלומר שהי' די בחוט א' תכלת בא' מהכנפות בלבד ולא בהשאר וע"ז כתב ז"ל אבל כפ"ז לא היה צריך להיות
התכלת אלא חוט בכנף רביעי ולא בכל ציציות מהד' אבל הענין הוא כי עיקר הבחינה המשלמת לל"ב חוטין הוא
בכנף רביעי שהוא במילוי ההי"ן שה"ס הנקב' כנ"ל אלא שגם בשאר ג' ציציות אנו מניחים בהם תכלת דרך רמז
בלבד יען כי הם דכורין ואינן צריכין אליו עכ"ל הרי דהכונה בהחוטין שבג' הכנפות האחרים היא כונת לבן שהרי
הם בחי' דכורין אבל מ"מ אנו עושים אותם תכלת ואין נפסדת הכונה בזה והדרך הב' שאפשר גם לקיים המצוה
בב' חוטין של תכלת ויש גם כוונות טובות כשעושה בדרך זה ויש עוד בענין הכוונות דרך שלישי דהיינו ש"ל ששתי
הכוונות אמיתיות הנה דיש לומר בענין הטלת החוטין דיש להטיל ב' חוטי תכלת וב' לבן ויש בזה כוונות ע"פ הסוד
וכשכורכין בחוט אחד מחוטי התכלת אז יש בזה כוונה של חוט א' תכלת

דז"ל ספר אור יקר שהוא פי' להרמ"ק על ספר הזוהר והיינו יקו"ק ארבעה חוטי לבן אדנ"י ארבעה חוטי תכלת בייחודם שמונה חוטיין כו'

וז"ל ספר מגלה עמוקות פ' שלח לפי שענין ציצית הוא חותם של מלך לעבדו וסוד ד' חוטיין ב' של לבן וב' של תכלת לקבל ד' עולמות א"ב היא ב' של לבן י"ע ב' של תכלת כו'

וז"ל ספר ליקוטי תורה בפרשת שלח (בהקיצור שבסוף הפרשה) הציצית שהם רק ד' נימין נמשכין מהארץ לבוש זה ומן ד' נימין אלו שהם ב' חוטי תכלת וב' חוטי לבן נמשגה הארץ דחילו ורחימו כו'

הרי שגם ע"פ דרך הסוד יש מקום לשיטת רש"י ותוס'

ויש לומר שאין זה סותר למה דמשמע בכמה ספרי קבלה (וגם בספר מ"ע עצמו במקום אחר) כהרמב"ם

דאשכחן דחוט התכלת יש בו הענין שחופה על שאר החוטיין דכן איתא בלשון זה ברע"מ פ' שלח (קע"ה). וז"ל כתיב ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת ונתנו על הכנף לא כתיב אלא ונתנו על ציצית דדא איהו דחפי על שאר חוטיין עכ"ל ובאמת כן הוא גם בש"ס שלנו כמו שכבר הזכרתי לעיל דאיתא דמצוה לאקדומי לבן ברישא מ"ט הכנף מין כנף ע"כ והרי זה כהרע"מ וממילא כשנותן חוט תכלת על שאר החוטיין הנמצאים שם הענין הוא זה שהתכלת חופה על השאר והכוונה בזה הוא שהתכלת החופה הוא חוט אחד החופה על ז' חוטיין ואז אנו רואים כוונת שאר החוטיים בכוונה אחרת שאין בהם כוונת תכלת בענין זה שהם בתוך הכריכה שאז הם בתורת ציצית הכנף שאין ענינם כענין התכלת ואפילו אם יש בתוך אותן שאר החוטיים גם מקצת חוטי תכלת אין עליהם תורת תכלת בענין זה של כריכת התכלת עליהם אלא ענינם בכוונה זו הוא כאילו כולם לבנים דמאחר שאין אנו מכוונים בהם כוונת תכלת בענין זה לכן הוה כאילו אינם צבועים לענין זה דלא יהא אלא לבן ובכלל מאתים מנה וכמו שהוכחתי משער הכוונות דאין נפסד ענין הלבן וכוונתו אפי' אם החוט צבוע בצבע תכלת

או י"ל דאזלינן בתר רובא ורוב חוטי הענף הם לבן דהיינו שיש בתוך הענף ד' לבנים ורק ג' של תכלת והרי נקרא שהענף הוא לבן ועליו הוא נותן וכורך חוט של תכלת

וע"פ דברים כאלה חשבתי עוד להשוות הדיעות קצת דהרי אנו רואים דאפי' למאן דס"ל דבעינן ב' חוטים שלמים של תכלת יכול עדיין להיות שהתכלת אינו כשאר הציצית אלא משלים מצות ציצית דהרי בעל העיטור אית ל' הכי כמו שהבאתי כל זה לעיל וממילא י"ל דגם רש"י ותוס' מודו בזה דהתכלת הוא רק בגדר משלים הציצית שהרי כבר ביארתי דגם לשיטתם שייך הכוונה דאיתא בספרי קבלה דכורך חוט אחד של תכלת על ז' חוטי לבן ואף דסבירא להו לרש"י ותוס' דאי עביד ארבעתן תכלת יצא אין מזה הוראה להיפך מדברינו אלה דהרי הכ"מ ס"ל הכי גם לדעת הרמב"ם ומן הסתם כשעושה הכל תכלת הוה הענין דלא יהא אלא לבן והוה הצבע כמאן דלית' רק בהכי פליגי דרש"י ותוס' הבינו דמשום מצות תכלת שצריך להשלים בתכלת על הענף של הציצית לכן הצריכה התורה שיהיו שם משני המינים כדי שממין התכלת יקח עכ"פ אחד מן החוטים ויהי' על ציצית הכנף להשלים הציצית אמנם מאחר שצריך לב' המינים הצריכה התורה שלא לצמצם אלא לעשות גדילים דהיינו גדיל ממין זה וגדיל ממין זה

וע"פ זה יש לתרץ הסתירה שיש לכאורה בדברי רש"י ז"ל מפירושו עה"ת בפרשת קרח (במדבר ט"ז א) שכ' דטלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פוטר ואף שבלא"ה יש לומר דבפירושו עה"ת אשכחן דמפרש ע"פ הדרך היותר פשוט אף שאינו העיקר להלכה ובפרט שדבריו נלקחו מהמדרש אך ע"פ דברינו כאן יש לתרץ בדרך זה היותר מרווח

ובאמת יודע אני שאין דברים אלו מוכרחים לבאר הענין בדרך זה דוקא וכל מי שמוצא ידיו ורגליו בביהמ"ד יכול לבאר הענין בסברא ובפלפול כפי מה שחננו השי"ת אך רציתי רק להראות שדברים האלו בקל יש לישבם באופן למעט פלוגתא אבל עכ"פ זה ברור דלא אשכחן בזה פלוגתא רחוקה כל כך לשלא נוכל להמציא דרך ישר לצאת ידי כל הדיעות וזה עכ"פ נראה לי ברור ומוכרח ע"פ כל הראיות שכתבתי דגם לשיטת הרמב"ם והראב"ד יכול להטיל כשיטת רש"י ותוס' ואילו לשיטת רש"י ותוס' אינו יוצא מצות תכלת בחוט אחד בלבד וממילא בודאי יש לעשות כרש"י ותוס' וזהו הדרך המרווח בזה לצאת ידי כולם

ואפי' אם יוכל אדם לטעון כנגדי ולדחות כל הראיות שכתבתי דהכל מודים דבב' וב' ש"ד לכו"ע אין די בזה לחלוק כי כלל זה נקטינן דלאפושי פלוגתא בלי הכרח גמור לא מפשינן וכל שלא יכריח בהכרח גמור שלדעת הרמב"ם והראב"ד פסול אם יטיל יותר לאו כל כמיני' לומר דפליגי ואם יאמר דפליגי בלי ראי' מוכרחת הרי הוא עצמו הוא שחולק על רש"י ותוס' בזה שהרי לא מצא שום ראשון שאמר שחולקים בזה על רש"י ותוס' וגם מסתימת הדברים אין ראי' כמו שנתבאר

ואשר ראיתי דנים לומר שאם צובע חוטין בתכלת יותר ממספר הצריך יש בזה משום בל תוסיף תמיה אני על מי שיחשוב כן ממה נפשך אם אותם חוטין אינם כשרים להשלים מספר ד' חוטין המצטרפים א"כ אין צריך לומר משום בל תוסיף דבלא"ה פסול ואם בעצם כשרים הם אלא מאחר שאינם צריכים להיות תכלת רוצה לדון משום ב"ת תימה מה בל תוסיף שייך בזה שהרי לא הוסיף שום דבר כי לא הטיל חוטין יותר מן הצורך אלא שיש מן החוטין שיש להם חזותא שלא מעלה ולא מוריד וזהו רק בגדר איכות בחוט שאינו דבר שאפשר להפריד מן החוט ולקחת החוט בלי החזותא והרי הוא רק צורה להחוט ולא שום תוספת ממשי כלל והגע בעצמך אם חסר לו חוט לבן ואין לו כ"א חוט תכלת והוא צריך לאותו חוט להשלים מנין ח' חוטים כדין וחוט זה הרי כשר הוא אלא שיש לו צבע התכלת שלא לצורך הא בודאי מחוייב להטיל חוט זה בבגדו וחייב גמור הוא ולא הוסיף כלום וא"כ איך יקרא זה בל תוסיף

וגם בהתוס' הנ"ל מוכח דלא שייך לדון על זה משום ב"ת שהרי כתבו שהתכלת אינו מעכב כו' היינו שעושה ארבעתן לבן או ארבעתן תכלת ודנו לומר דאולי אם אין לו ב' המינים אז לא יטיל כ"א ב' חוטין של המין שיש לו ואם מטיל יותר שמא הוי ב"ת ושקלו וטרו בענין זה אבל בכלל זה לא הזכירו האפשרות שזה שעושה ארבעתן תכלת הוי ב"ת מחמת הצבע ומוכח מזה דליתא כלל ואיזה ראשון מצאו שחולק על בעלי התוס' בזה

ויש שטענו הן אמת דאשכחן בזה מחלוקת ראשונים אבל כל היסוד של שיטת רש"י ותוס' וסייעתם בנוי על נוסחת הספרי שבפרשת כי תצא דשם איתא בהדיא כוותיהו ואולם יש סתירה בספרי שבפרשת שלח איתא בלשון זה וב"ה

אומרים שלשה של צמר ורביעית של תכלת עכ"ל הספרי ע' היטב בב' המקומות והרי אי אפשר לקיים ב' הנוסחאות בדעת הספרי ובה פליגי הראשונים דכל א' מן הראשונים נקט כדעתו בשיטת הספרי האמיתית אבל מאחר שנתגלה לנו ספר הזוהר שכל שיש רק חוט אחד של תכלת ממילא ברור שזהו דעת רשב"י והנוסחא שבפרשת שלח היא המתרצתא והיא כשיטת הרמב"ם ואידך משבשתא וחופך מזה לא נמצא שום תנא או אמורא שחולק בהדיא לכן יש לומר שאילו ראו רש"י ותוס' את ספר הזוהר היו מפרשים הגמ' נמי הכי

ותמכו יסודותם בזה על מה שכתבו כמה מחברים דבכה"ג יכריע ספר הזהר דבאו"ח סי' כ"ה הביא הב"י מחלוקת ראשונים בביאור דברי הש"ס בענין אם צריך לברך ברכה מיוחדת על התפילין של ראש מי שלא סח שרש"י ועוד הבינו בדברי הש"ס שאין לברך ור"ת הבין שיש לברך והביא בשם האגור שמצא בדברי הזוהר שאין לברך ושתמה האגור על מאן דחולק על רשב"י וע"ז כ' הב"י וז"ל ואיני יודע למה תמה על זה יותר מכמה דינים שמצאו שכתב רשב"י בספר הזוהר היפך ממסקנא דתלמודא ואין הפוסקים כותבים אלא מסקנא דתלמודא. וטעמא משום דאפילו אם היו יודעים דברי רשב"י לא הוו חיישי להו במקום דפליג אתלמודא דידן והמפרשים דלעולם צריך לברך שתיים משמע להו דבהדיא קאמר תלמודא הכי ולפיכך פסקו כן עכ"ל הרי מבואר בדברי הב"י דאם לא היו הראשונים מביאים דבריהם מן התלמוד אלא מסברא דנפשייהו היו צריכים לנקוט כהזוהר

וז"ל שאילת יעב"ץ (סי' מ"ז) אמנם דווקא באופן זה כשאינו לנו לנטות ממשעול המחלוקת ואין אנו יכולין להשוות בין התלמוד והמקובלים שעל כרחנו אנו צריכים אז להחזיק במחלוקת כזו שהיא לשם שמים שסופם להתקיים ובענין כזה אין ספק שגם בעל הזוהר עצמו דרב גובריה לא עשה מעשה כדבריו כמבואר במקומות הרבה מהתלמוד ואין צורך להאריך בזה וידוע שאין ענין הספר הקדוש ההוא רק לבאר דעתו ע"פ הסוד ולא לקבוע הלכה במקום שחולקין עליו חבריו משא"כ במקום שדברי התלמוד סתומים וחתומים וסובלים פירושים שונים והמפרשים נדחקו אל קיר הבנתם לפרשו ע"פ סברתם ולא ידעו מהזוהר כלום וזכינו שראינו הזוהר מפרש פירוש אחר בדברי הגמרא ולא כחולק אלא כמפרש לשין הגמרא הסתום למה יגרע חלקו ומה חסרון בחקו מכל המון המפרשים הלבבעור שדבריו דברי קבלה נדחם בשתי ידיים דל קבלה מהכא מכדי שקולים הן ולמה לא נשמע לראשונים והפירוש הקדמון אפי" לא היה ראיה לזה יותי מזה הלא יש לנו לעשות בכזה כדברי הזוהר אחר שאינו חולק עכ"ל

וממילא בעניננו שאין רש"י ותוס' ודעמם מביאים דבריהם מן הש"ס ממילא אחר שמצאנו בזהר דלא כוותיהו בודאי הכי נקטינן וזהו הסיבה שלקחו על עצמם דבר גדול לחלוק על המ"ב והארה"ח והחזו"א שהורו הלכה למעשה כרש"י ותוס' כנ"ל וליכנס לפירצה דחוקה לומר על הרב בעל התניא שמה שכ' בשו"ע שלו לא נתכוון להורות וכו' וככל מה שהזכרתי לעיל כי בודאי אם לא הי' להם ההכרח מחמת הכלל הזה בדרכי הוראה לא היו נכנסים לכל אלה

אמנם כמה תשובות לדבר שהרי דברים אלו תלויים בב' דברים הא' שיתברר לנו שכל הסוברים כרש"י ותוס' אין דבריהם לקוחים מהבנתם בדברי הש"ס דאם הבינו כן בש"ס אז אף אם יש חולקים עליהם בפ"י הש"ס עכ"ז לא יכריע הזוהר כנגד הבנתם בש"ס כמ"ש בב"י הנ"ל והב' שנמצא בבירור שדעת הזוהר הוא דלא כרש"י ותוס' ואראה כאן ששני אלו לתנייהו בנידון דידן וממילא תבנא לדינא להורות ככל המורים הנ"ל

עצם דבר זה לומר שמוכרח הוא שא' מן המקומות בספרי הוא גירסא מוטעה אין זה מוכרח כלל דהא בספרי בפ' כי תצא איתא אח"כ ד"א גדילים תעשה לך זה לבן מנין לרבות את התכלת ת"ל ונתנו ע"צ הכסף פ"ת ע"כ לשון הספרי ולשון זה מורה שהתכלת אינה בכלל הגדילים אלא היא דבר נוסף וממילא חזינן בזה ב' שיטות וכן כ' שם הנצי"ב וכו' דעפ"ז א"צ לשבש אחד מהברייתות דהא דפ' שלח אתי כד"א הנה

ועוד הרי התוס' כתבו שבספרי איתא שלא כדבריהם והחליטו שהגמ' דידן חולק על הספרי וכן הבין הב"י כוונת ההתוס' ועם כל זה סמכו על פירושם בתלמודא דידן לפסוק דלא כהספרי וכן הבין נמי המשכנות יעקב בדברי התוס' (אע"פ שלא פסק כוותיהו) הרי שכל כך ה' ברור להם שיטת הגמ' ולא נטו מזה אע"פ שמצאו איפכא בספרי אלא אמרו שבמחלוקת שנוייה וממילא ה"נ לא היו חוזרים מפני הזהרה ואע"פ שיש חולקים על הב"י בהדרך שהבין דברי התוס' אבל עכ"פ אנו רואים שהבין שאע"פ שלפי דעתו לא היה להתוס' שום מקור בחז"ל שכתוב בפירוש כשיטתם עכ"ז סמכו על פירושם בדברי הגמ' שלנו לומר שחולק הגמ' על הספרי ובזה לא אשכחן מי שיחלוק עליו לומר שהתוס' בודאי לא יסמכו על פירושם בהגמ' במקום שהוא נגד הספרי וממילא האומר כן הרי הוא בעצמו חולק על הב"י בלי משען ומשענה.

ואפי' הנצי"ב בעמק הנצי"ב בפרשת כי תצא על הספרי שם שפירש בתוספות דלא כהב"י וכתב דהראשונים החולקים במספר חוטי התכלת חולקים נמי בגירסת הספרי עכ"ז לא מלאו לבו לומר שגירסא מוטעת אטעיתיהו לאילו הראשונים אלא דהראשונים גרסו כל אחד לפי שיטתו ואדרבה דעתו דה' בזה מחלוקת בין התנאים והאמוראים והכי מבואר בדבריו בהעמק שאלה בסי' קכ"ז אות י"א שביאר באריכות שיש בזה מחלוקת תנאים תלה בזה המחלוקת בין ר"מ לר"י דלר"מ הא דהתכלת והלבן אין מעכבין זא"ז פירושו כפשוטו שד' חוטין של תכלת בלי לבן או איפכא מהני כדמוכח ממאמרו דגדול עונשו של לבן מעונשו של תכלת דהמשיל לב' עבדים כו' דמוכח דשייך תכלת בלי לבן וביאר דזהו כשיטת הספרי בפרשת כי תצא ע"ש דביאר ע"פ מאי דס"ל דלדעת הרמב"ם והראב"ד אי אפשר לומר דתכלת בלי לבן ש"ד כמו שהבאתי לעיל משמו ע"ש

וביאר עוד הסוגיא דריש פירקין דבתחילה ס"ד דהא דתנן דהתכלת והלבן א"מ זא"ז היינו דהתכלת היא ג"כ בכל ציצית כמו הלבן וכשיטת רש"י ותוס' אבל אחר דמפרש להמשנה דמתוקם גם אליבא דרבי ובגדרומין ממילא אפשר לפרש גם לרבנן דרבי הכי וממילא לא חזינן דתכלת בכל ציצית היא ומצי אתי כהרמב"ם עכ"ד לעניננו הרי שביאר שב' השיטות הם פלוגתא דתנאי ושהגמרא דן בזה לפרש דעת חכמים וא"א לומר דאחת מן השטות היא טעות הדפוס וע"ע בדבריו בהעמק שאלה סי' קמ"ה אות כ"ה וז"ל ונראה ע"פ שכבר ביארנו לעיל סי' קכ"ז אות י"א מחלוקת הברייתות בספרי פ' שלח ופ' תצא אם מצות תכלת היא חוט א' ואינו נקרא ציצית כלל אלא הוא המכשיר ומתקן את הציצית וכדעת הרמב"ם והראב"ד או תכלת היא שני חוטין והוא בכלל עיקר הציצית כמו שני חוטי לבן וכדעת רש"י ותוס' ושם ביארנו בס"ד בארוכה דזה הספק והמחלוקת ה' בסוגית התלמוד ומעתה מובן דסתמא דש"ס בגמ' חולין ס"ל שאין חוט ש"ת בכלל ציצית וממילא רק הוא נקרא חוט ונמצא הרמז על חוט לא מידרש אלא על חוט ש"ת והמדרש ס"ל שגם חוט ש"ת בכלל ציצית וממילא כשם שהוא נקרא חוט כן חוטי הלבן עכ"ל

ממילא לפי דבריו ישנם עוד מקורות בחז"ל לשיטת רש"י ותוס' ולא רק הספרי עד שנחליט שנוסחא מוטעת בספרי אטעיתיהו ושבאמת כל השיטה ליתא וגם לא הכריע ע"פ הזהר לומר שהנוסחא בהספרי בפ' כי תצא היא מוטעת ואדרבה החזיק מאד בזה שישנם ב' שיטות

ובאמת כ' רש"י שמקורו מן הש"ס אע"פ שלא ביאר מהיכן דז"ל (מנחות ל"ח. ד"ה התכלת) ואע"ג דמצוה לתת תכלת ב' חוטי'ן בציצית כדמפרש לקמן עכ"ל

וז"ל הרא"ש (הלכות קטנות סי' ו') דגדיל שנים גדילים ארבע דדרשינן מיני' ב' חוטי' לבן וב' חוטי' תכלת

ואהא דאיתא (מנחות מ"ב.) ר' אחא בר יעקב רמי ארבע ועייף להו מיעף ומעייל להו בגלימא ואביק להו מיבק קסבר בעינן תמניא בגלימא כי היכי דלהוי גדיל גדילים במקום פתיל וע"ז כ' התוס' (בד"ה תמניא בגלימא) דריש גדילים ארבע וכן מתכלת שבשעת נתינתן בטלית יהיו שמונה עכ"ל וביאר במור וקציעה (סי' י"א) נ"ל דהכי פירושו קסבר דבעינן תמניא כי היכי דלתקיים דרשה דגדילים ד' גם בפתיל שהוא תכלת וק"ל עכ"ל

וכן דעת המג"ג דהש"ס שלנו מורה כרש"י ותוס' ושאינו מתישב לפי הרמב"ם וז"ל (בסי' י"א אות ח' בא"ד) דהנה לכאורה קשה לפי דעת רבינו ז"ל דחוט א' הי' מקצתו לבן ומקצתו צבוע תכלת א"כ מאי פריך ודילמא אדעתי' דגלימא וכו' הא חזינן דעשאו לשם ציצית אמנם לפי מ"ש לעיל דלפי הש"ס דילן דדרשו ביומא פתיל שנים וכו' ע"כ היו שתי חוטי' תכלת כו' אבל הרמב"ם לשיטתו דסובר כהך דספרי דפתיל א' ולא שנים כו' עכ"ל

והגר"א בביאורו לשו"ע סי' י"ב כ' דכל הסוגיא מוכח כשיטת רש"י ותוס' בענין מספר החוטי'ן

והנה כל זה כתבתי לרווחא דמילתא אפי' אי נימא דדעת הזוהר ברור דלא כרש"י ותוס' אבל באמת ליתא הכי כלל ואדרבה במקום אחר נראה יותר דדעת הזוהר הוא דוקא כרש"י ותוס'

ובתחילה ראוי להבחין שכמדומה לי כל המקומות שדנו הפוסקים להכריע ההלכה ע"פ ספר הזוהר היינו היכא שכ' הזוהר בלשון הוראה או שכל עונש וכדומה אבל זה שכל כוונה אין בזה הוראה על הפעולה דשפיר יכול להיות שישנם עוד פעולות בהמצוה חוץ ממה שביאר בזה הכונה וראי' לזה הוא מעניננו גופא שכבר הבאתי לעיל דברי האר"י ז"ל שכ' דהא דמטילין חוט של תכלת על כל ד' הכנפות ולא רק על כנף אחד הוא מבלעדי הכוונה עד שהוצרך לתרץ דעושין בזה דרך רמז בלבד וממילא אין כאן בעניננו שום ראי' מהזוהר כלל

ונהנה מקורם בזוהר הוא בפרשת שלח (כ"כ האדמו"ר מראדזין במאמר פתיל תכלת) וז"ל ותאנא האי תכלת הוא רזא דדוד מלכא ודא חוטא דאברהם כו' רבי יצחק אמר שבעה כריכין דאיהי שכינתא שביעתא דכלא ודאי דהא היא מתברכא משיתא אחרנין על ידא דצדיק ואי תלת עשר תלת עשר אינון כמא דאוקמוה בתלת עשר מכילן והאי הוא פתחא דכולהו והיא חוטא חד ורשימא בגוונהא כו' ועיקר הדיוק הוא מלשון זה והוא חוטא חד כמ"ש האדמו"ר מראדזין שם אבל מהא דאמר חוטא דאברהם בלשון יחיד לא הביא ראי' שאין בזה משמעות כל כך והא כבר נמצא כזה במדרשים שנקט חוט תכלת בלשון יחיד כמו שהבאתי לעיל שרש"י עצמו הביא זה בפרשת קרח וכן

איתא נמי הלשון (סוטה י"ז). דאברהם זכה לחוט של תכלת וכדרך שלא הכריעו משם דאפשר לומר דהלשון הזה לאו דוקא גם לא יוכרע מכאן אבל הביא ראייה מלשון והוא חוטא חד והנה מלבד שאין בלשון הזה שום משמעות של הוראה כנז' באמת כשנתבונן קצת בהמאמר נראה בפשיטות שהלשון והוא חוטא חד אין ר"ל שיש רק חוט א' של תכלת ולא יותר דהא לא מיירי הכא מענין מספר החוטיין שבענף אלא ר"ל דיש כאן ז' כריכות או י"ג כריכות אשר כולם נעשים בחוט אחד כן נראה לי פשוט מסגנון הלשון ואמנם שוב מצאתי בספר אור יקר להרמ"ק שפי' דברי הזוהר האלו כדרך שכתבתי וז"ל ור' יצחק פליג דאין הכי נמי שהיא במלכות סוף המדרגות אמנם היא מקבלת מששה עליונות שכלם נכללות בה והיינו טעמא דשבע כריכות למאי דאמרו המוסיף אל יוסיף על י"ג יש רמז גם כן בתלת עשר מכילין דרחמי שהם סוד ששה קצוות ממטה למעלה וממעלה למטה ומלכות פתח כניסה להם וזהו שאמר והאי הוא פתחא דכולהו וקשיא לי השתא אם כן היה ראוי שיהיו כל הכריכות בלבן ואחד לבד מתכלת לזה אמר ואיהי חוטא חד וכו' כלומר גוון חוט לבד רומז אליה שאינם מושגות הי"ג אלא על ידו ולכך גוון החוט לבד מגוונהא כלומר אינם מושגות אלא בפעולת המלכות עכ"ל

וחוץ מזה באמת אפי' אם נמצא בכאן איזה רמז להיות רק חוט אחד איני יודע איך מוכרע מכאן כהרמב"ם כנגד הראב"ד כי לכאורה מן הסתם כשמזכירין חוט אחד של תכלת הכונה היא כהראב"ד כי הוא הדרך היותר פשוט מלומר שמתכוון על חוט מוזר שחציו לבן וחציו צבוע אבל עכ"פ אין הכרע וממילא אם לא נסכים דיכול להוסיף ולא יזיק דאז יוכל לעשות כהראב"ד ולצאת בזה גם להרמב"ם וה"ה דיכול לעשות כרש"י ותוס' ולצאת לכל הדיעות אם לא נסכים לזה אז לא יעלה יפה ע"פ דברי הזוהר האלו לצאת ידי חובתו בודאי אלא בספק דהיינו אם יעשה כהרמב"ם יצא בזה אם זהו כוונת הזוהר ואם יעשה כהראב"ד יצא בזה אם זהו הכונה

ואם דיוקם מדאיתא (שם) כתי' ונתנו ע"צ הכנף פ"ת ונתנו על הכנף לא כתיב אלא ונתנו על ציצית דדא איהו דחפי על שאר חוטיין עכ"ל ויאמרו דזה משמע כהרמב"ם וכפי מה שביאר המשכנות יעקב בדעתו דכל מצות התכלת הוא רק לכרוך בו על חוטי הענף הנה אין זה מוכרח כלל בדברי הזוהר דהא גם בש"ס שלנו איתא דמצוה לאקדומי לבן ברישא מ"ט הכנף מין כנף ע"כ והרי זה כהרע"מ וממילא כשמקדים חוטים אחרים לחוט התכלת זה נקרא שנותן חוט תכלת על שאר החוטיין הנמצאים שם והתכלת חופה על השאר אבל אין לדקדק ולהמציא מכאן הוראה בענין מספר החוטים ולא על דקדוק קל כזה כוון הב"י לומר דיכריע הזוהר נגד הפוסקים ותדע דא"כ גם מוכרע מכאן דהכריכות כולם הם בחוט תכלת כהרמב"ם (מלבד הראשון והאחרון) והרי הגר"א בביאורו על השו"ע (סי' י"א סי"ד) כ' לעשות החוליות בסירוגין א' לבן וא' תכלת ולא נשא פנים לדיוק זה בזוהר ועוד דאפי' האדמו"ר מראדזין לא הוכיח ממלים אלו והם נמצאים בזוהר באותו מקום שנמצא המאמר שהביא הוא

ועוד יותר מזה דבזוהר ברעיא מהימנא בפרשת פינחס איתא וז"ל וכלה בחופה דאיהי בדיוקנא דכנפי מצוה בציציות מוזהבות ותכלת ולבן כסא דין וכסא רחמים כליל דא בדא וכמה קשרים וחליין סחרניה בכמה מרגלאן ואבנין יקירין מליין סגולות סחרין לגביה כדיוקנא דזגין ורמונין דלבושי מלכא ומטרוניתא דאינון ד' בגדי לבן וד' בגדי זהב מסטרא דתריין שמהן ידו"ד אדנ"י כשמו כן כסאו כן חופתו כן לבושו רשים שמה בכלא כד בעי לאעלאה בהיכליה למהוי תמן חתן בכלתיה בח"י ברכאן דצלוחא דאיהי כמראה הקשת ופי' הרמ"ק בספר אור יקר וז"ל פירשנו שעל סוד החופה נאמר אפריון עשה לו המלך שלמה ומה שאמר ומרכבתו מרכבתו ארגמן היינו ארבע חיות

הם ארבע ציציות ואמר רפידתו זהב היינו מוזהבות והם כנפי מצוה שהיא מלכות ואלו הם כנפיה וחייליה והם מוזהבים מצד הבינה אשר שם הזהב ותכלת מצד המלכות ולבן מצד התפארת והיינו שלשה שמות אהי"ה ידו"ד אדנ"י והיינו שעל ידי זה מתתקן תכלת בלבן ידו"ד רחמים בלבן ודאי בכסא דין תכלת אדנ"י והיינו ידו"ד ארבעה חוטי לבן אדנ"י ארבעה חוטי תכלת בייחודים שמנה חוטין והיינו יאהדונ"הי כו' עכ"ל הרי דפי' הרמ"ק דברי הזוהר ע"פ שיטת רש"י ותוס' ומי לנו גדול מהרמ"ק

והנה הטוענים כנגדי מביאים שהרמ"ק עצמו בפרשת שלח כ' כהרמב"ם שכן הביא בספר אור החמה על הזוהר בפ' שלח משמו ז"ל על ציצית ממש על המלכות לכסותה שהיא שאר חוטי לבן והיינו שחורה אני מבחוץ בדין ונאוה מבפנים עכ"ל וזה משמע לכאורה כהרמב"ם

והנה המשמעות כאן כהרמב"ם היא קלושה מאד ובאמת אין מכאן הכרע

ועוד אני אומר אדרבה אם הרמ"ק פי' בב' המקומות כב' השיטות נמצא דהזוהר כ' פעם ע"פ שיטה זו ופעם ע"פ שיטה זו וממילא אין בדבריו הכרע.

וכבר הבאתי לעיל דברי המגלה עמוקות שכל כוונה ע"פ הסוד כשיטת רש"י ותוס' וכן בספר ליקוטי תורה כנ"ל

ואף דאשכחן בכמה ספרי קבלה שכתבו הכוונות בחוט א' של תכלת ז' חוטי לבן וכ"ה בכתבי האר"י ז"ל ויש טוענים שהסברא נותנת מן הסתם שכך הם מפרשים דברי הזוהר הנה באמת אין זה מוכרח דכבר כתבתי שלא נמצא בזוהר שום לשון הוראה בענין זה וגם נמצאים כונות לשני הדרכים ויותר נראה שכתבו כוונתם ע"פ דברי הרמב"ם אך בכל אופן מאחר דאין לנו זוהר מפורש כהרמב"ם או שעכ"פ יש סתירה בדברי הזוהר כלומר שאין לנו שיטה ברורה להזוהר ממילא אין שייך הא שכל ב"י שהזוהר יכריע

ועוד י"ל שמאחר שמצאנו סתירות בודאי נכון לתרץ שאין כאן סתירה וששני הכוונות יתקיימו יחד זו בענין מספר החוטין וזו בענין הכריכות בחוט התכלת כמו שכבר ביארתי למעלה וביותר אחר שהראתי לעיל בדברי האר"י ז"ל שחוט תכלת עולה שפיר אפי' במקום חוט אשר כוונתו כוונת חוט לבן

וגם המשכנות יעקב שפסק כהרמב"ם והביא גם סניף לדבריו מדברי הזוהר והמקובלים לא עלה על דעתו לומר שמהזוהר אנו רואים דליתא לשיטה האחרת

וגם האדמו"ר מראדזין לא כתב כן והרי הוא האריך מאד בפלפול ובקיאיות והביא הזוהר והספרי והאריך לבאר נימוקים להורות כהרמב"ם ועכ"ז לא עלה על דעתו האפשרות הזאת לומר ששיטת רש"י ותוס' ודעמהון משגה היא

והרי הרב בעל התניא ידע מהזוהר והרב ארצוה"ח שהי' בקי בזה ובספרי קבלה כאשר אנו רואים בשאר ספרי וכן שאר הפוסקים שהזכרתי לעיל ועכ"ז פסקו כרש"י ותוס' וכן הגר"א בביאורו לשו"ע (אפי' לדעת האומרים שזה לא היתה הוראתו הסופית שנתחבטו בשאלה זו מחברי זמננו) וכבר העיד תלמידו הגר"י משקלוב בהקדמה

לתקלין חדתין שכל שיטותיו בנגלה היו תואמים בקבלה וכ"ש שלא נקטו כטענות אלו לבטל השיטה מכל וכל ולתלותה בטעות בעלמא ושום מחבר לא עלה על דעתו לכתוב כדבר הזה

וכן דעת המג"ג דהש"ס שלנו מורה כרש"י ותוס' ושאינו מתישב לפי הרמב"ם וז"ל (בסי' י"א אות ח' בא"ד) דהנה לכאורה קשה לפי דעת רבינו ז"ל דחוט א' ה' מקצתו לבן ומקצתו צבוע תכלת א"כ מאי פריך ודילמא אדעתי' דגלימא וכו' הא חזינן דעשאו לשם ציצית אמנם לפי מ"ש לעיל דלפי הש"ס דילן דדרשו ביומא פתיל שנים וכו' ע"כ היו שתי חוטי תכלת כו' אבל הרמב"ם לשיטתו דסובר כהך דספרי דפתיל א' ולא שנים כו' עכ"ל

ואיך יבא אחד בזמנינו ויתלה בוקי סריקי בדברי כל הנך ראשונים ואחרונים לומר שלא מצאו ידיהם ורגליהם בביהמ"ד להבין את אשר לפניהם ואולי חושב שהקדמונים לא היו בקיאים בדרכי המחקר המודרני כמונו היום כו' הנה אין לי המילים די השיב על זה אך חוץ מזה אין לדברים האלו שחר כלל כי איזה מחקר יש בזה הרי יש ב' ברייתות בספרי ודברי הזהר ותו לא מידי והכל גלוי לפני כל אדם בפשיטות בתחילת העיון ולמה זה יחשוב שרק הוא התחכם יותר מכל אשר היו לפניו וכחו גדול להחליט שכולם טעו מי זה יהין לדבר כן חס לן מהאי דעתא ודברים כאלו בטלים הם

וכנגד מי שרוצה להיות מכת החוקרים ולטעון שהנוסחאות בספרי שהיו מצויים לפני הקדמונים היו מוטעים ולא היו כהנוסחאות הנמצאות עתה הנה עם עקש אתפתל לבא גם אני אך הפעם כדרך החוקרים לגלות מה שהיה נמצא עכ"פ זה כמה מאות שנים לכה"פ שנודע מחילוקי הגרסאות בזה כי בשנת ש"ו נדפס הספרי דפוסו הראשון בוונציה ושם הגירסא בפרשת שלח כהראב"ד ובפ' כי תצא כתוס' כמו הנוסחאות שלנו וכן הוא גם בדפוס השני הנדפס בהאמבורג בשנת תקמ"ט ועוד יותר מוקדם מאלה נדפס הילקוט שמעוני בשנת רפ"ז וגם שם הגירסא כך (אך בשינוי קצת בפ' שלח דאיתא שלשה לבן וארבעה של תכלת ויש דנים מהו הכוונה) וממילא ידעו כל המחברים מן הוא והלאה משני הגרסאות בהספרי

אלא בודאי שיטתם זו של רש"י ותוס' שיטה קדמונית היא המיוסדת בחכמה בנגלה ובנסתר

ואבוא כאן בזה בקצת דברי תוכחה כי נראה לי כאילו יש חושבים שמאחר שבאנו עד הלום לחדש שוב ענין התכלת מה שלא זכו אבותינו ורבותינו א"כ ממילא בזה נעשינו ככת החוקרים המודרנים המחדשים הנהגות חדשות ביהדות ח"ו וממילא אין נושאים פנים לדברי הראשונים כמלאכים ובזה מעלים בדעתם לצדד צדדים שלא להשגיח בדבריהם וככל מה שהזכרתי שאומרים שאין אנו מחוייבים לקבל פסקי הפוסקים הגר"ז והמ"ב וכו' ובאים באמתלאות חוקריים מודרנים לומר שהפוסקים ההם לא דנו ע"ז בדי כובד ראש או לא דקו בדבריהם בטרם שכתבו הוראותיהם כי לא היה נוגע למעשה בימיהם או שהראשונים כתבו דבריהם בטעות חס לן מכל כי האי דעתא כי חלילה לנו מלהכנס בגדר כזה ואין לנו להתחכם כלל כנגד גדולי קדמונינו ז"ל ולא לזוז אף זיז כל שהוא מכל הדרך שמסרו לנו אבותינו ואין בהנהגת התכלת שום שינוי כי מעולם לא סר מלבינו צער של השינוי הקדום באבוד ממנו התכלת ואני תולה שבודאי אילו היה זה נמצא בימי אבותי הקדושים הרבנים הצדיקים מראפשיץ וצאנז והארנאסטייפאל ובאבוב ועוד היו בודאי מחזירין העטרה ליושנה ומקום הניחו לנו מן השמים בדור יתום הזה

להתגדר אף קטני קטנים כמוני היום ויהי השם אלוקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו ונזכה לישועת כל ישראל
בב"א